

EUROPEJSKIE BADANIE PRZEMOCY UWARUNKOWANEJ PŁCIĄ (GBV) – WYNIKI Z BADAŃ POLSKICH

Anna Wićcek-Durańska

Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej,
Instytut Psychologii, Zakład
Psychologii Klinicznej Człowieka
Dorosłego, Polska
ORCID: 0000-0001-5566-8313
e-mail: a.wiecekduranska@gmail.com

Streszczenie:

Niniejszy artykuł opracowano na podstawie ogólnopolskiego badania wiktymizacyjnego przeprowadzonego w latach 2021–2023 przez Główny Urząd Statystyczny. Badanie polskie współfinansowane przez Eurostat było częścią badań europejskich dotyczących przemocy ze względu na płeć (GBV) i zrealizowane zostało w 21 krajach.

Badanie właściwe poprzedzone było wielofazowymi przygotowaniem, towarzyszyły mu m.in. spotkania grup roboczych i specjalistyczne konsultacje. W latach 2017–2019 przeprowadzono badanie pilotażowe, w którym testowano metody i narzędzia badawcze. W części państw zdecydowano się na realizację badania na ogólnej populacji, wśród kobiet i mężczyzn. W Polsce badanie właściwe zostało zrealizowane tylko na populacji kobiet. W badaniu wzięło udział 5247 respondentek z terenu wszystkich 16 województw Polski. Zgodnie z założeniami najmłodsza osoba uczestnicząca w badaniu miała ukończone 18 lat, najstarsza natomiast 74 lata.

Podczas przeprowadzonego badania zapytano kobiety o ich doświadczenia związane z przemocą fizyczną, seksualną i psychiczną, w tym ze strony partnera lub innych osób spokrewnionych, jak również o przypadki nękania i molestowania seksualnego. Ponadto respondentki zapytano o doświadczenia związane z przemocą w dzieciństwie oraz o ich wiedzę na temat instytucji świadczących pomoc osobom doświadczającym przemocy.

Z uzyskanych odpowiedzi wyłania się obraz znacznego rozpowszechnienia przemocy wobec kobiet, w większości przypadków niezgłaszanej odpowiednim instytucjom. Niemalże co piąta kobieta doświadczyła przemocy psychicznej ze strony swojego partnera (aktualnego lub byłego), co dziewiąta – przemocy fizycznej, co dwudziesta dziewiąta – seksualnej.

Przemocy fizycznej ze strony osób niebędących partnerami doświadczyło 7% badanych respondentek, a przemocy seksualnej – 1%. Dla zobrazowania warto zaznaczyć, że zaledwie 15% kobiet zgłosiło zdarzenia policji. Ponadto co dziesiąta kobieta doświadczyła nękania (stalking), a co ósma – molestowania seksualnego w miejscu pracy.

Słowa kluczowe:

przemoc wobec kobiet, przemoc ze strony partnera, stalking, molestowanie seksualne w miejscu pracy, przemoc w dzieciństwie

European survey on gender-based violence (GBV) – results from Polish research

Summary:

This article was prepared on the basis of a nationwide victimization survey conducted in 2021-2023 by the Central Statistical Office. The Polish study, co-financed by EUROSTAT, was part of the European research on gender-based violence (GBV) and was carried out in 21 countries. The actual study was preceded by multi-phase preparations, accompanied by, m.in others, working group meetings and specialist consultations. A pilot study was conducted in 2017-2019 to test research methods and tools. In some countries, it was decided to carry out a study on the general population, among women and men. In Poland, the actual study was carried out only on the female population. 5247 respondents from all sixteen Polish provinces took part in the survey. According to the assumptions, the youngest person participating in the study was over 18 years old, while the oldest was 74 years old.

During the study, women were asked about their experiences of physical, sexual and psychological violence, including from their partner or other relatives, as well as cases of harassment and sexual harassment. In addition, the respondents were asked about their experiences of violence in childhood and about their knowledge of institutions providing assistance to people experiencing violence. The answers show a significant prevalence of violence against women, in most cases not reported to the relevant institutions. Almost every fifth woman has experienced psychological violence from her partner (current or former), every ninth - physical violence, every twenty-ninth - sexual. Physical violence from people who are not partners was experienced by 7% of the respondents surveyed, and sexual violence – by 1%. To illustrate, it is worth noting that only 15% of women reported incidents to the police. In addition, one in 10 women has experienced harassment (stalking) and one in 8 has experienced sexual harassment in the workplace.

Keywords:

violence against women, intimate partner violence, stalking, sexual harassment in the workplace, childhood violence

1. Wprowadzenie¹

Przemoc jest zarówno powtarzającym się, jak i jednorazowym intencjonalnym działaniem lub zaniechaniem jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił, narusza prawa i dobra osobiste, powodując cierpienie i szkodę fizyczną lub psychiczną. Może ona przybierać różne formy w zależności od jej rodzaju. Najczęściej w literaturze przedmiotu wymienia się: przemoc fizyczną, będącą naruszeniem nietykalności fizycznej; przemoc psychiczną, będącą naruszeniem godności osobistej; przemoc ekonomiczną, gdzie sprawca używa pieniędzy albo innych dóbr materialnych po to, aby uzależnić od siebie finansowo drugą osobę; przemoc seksualną, będącą naruszeniem sfery intymnej²; zaniedbanie polegające na niezaspokajaniu podstawowych potrzeb psychicznych i/lub biologicznych oraz w odniesieniu do dzieci przemoc pośrednią

1 Dane ujęte w artykule są możliwe do przedstawienia, jedynie dzięki zaangażowaniu i zaufaniu kobiet respondentek, które zgodziły się na udział w badaniu i poświęciły swój czas, dzieląc się swoimi osobistymi, niejednokrotnie bardzo trudnymi doświadczeniami. Podziękowania także dla pracowniczek i pracowników Głównego Urzędu Statystycznego, koordynatorek i koordynatorów, ankieterek i ankietów przeprowadzających badanie w terenie. Również bez ich zaangażowania oraz pomocy nie byłoby możliwe zrealizowanie badania i przygotowanie tego artykułu.

2 W. Jedlecka, *Formy i rodzaje przemocy*, „Wrocławskie Studia Erazmianśkie” 2017, nr 11, s. 13–29.

polegającą na byciu świadkiem przemocy rodziców lub innych domowników wobec siebie bądź wobec innych dzieci³.

2. Skala zjawiska przemocy

Według oficjalnych danych statystycznych w 2023 r. wypełniono 62 170 formularzy Niebieskiej Karty, z których wynikało, że przemocy domowej doświadczyło ok. 80 tys. osób. Wśród osób pokrzywdzonych kobiety stanowiły 66%, małoletni 22%, a mężczyźni 12%. Sprawcami byli głównie mężczyźni 88%⁴. Prezentowane dane nie stanowią jednak pełnego obrazu zjawiska przemocy. W literaturze przedmiotu podkreśla się bowiem, że jest ono obarczone znaczną ciemną liczbą przestępstw, co oznacza, że nie wszystkie czyny, w których dochodzi do przemocy, zgłaszane są odpowiednim służbom. Dlatego też zarówno w obszarze krajowym, jak i międzynarodowym podejmuje się działania mające na celu oszacowanie zbliżonej do rzeczywistej skali przestępstw. W tym celu prowadzi się badania wiktyimizacyjne polegające na uzyskiwaniu informacji na temat tego, czy dana osoba padła ofiarą przestępstwa i czy zgłosiła dane zdarzenie organom ścigania.

3. Metodologia badania

Głównym celem prowadzonego badania było oszacowanie skali zjawiska przemocy, jakiej doświadczają kobiety – zarówno ze strony partnera, jak i innych osób, spokrewnionych bądź nie. Badanie miało charakter ogólnopolski i było częścią ogólnoeuropejskiego badania wiktyimizacyjnego dotyczącego przemocy ze względu na płeć (GBV). Badanie polskie zostało zrealizowane w latach 2021–2023 przez Główny Urząd Statystyczny przy współfinansowaniu przez Eurostat. Jak już wspomniano, było ono częścią badań europejskich realizowanych w 21 krajach, w tym w 18 UE.

Zastosowano dobór warstwowy proporcjonalny, przygotowując algorytmy losowania próby. Podczas losowania uwzględniono zróżnicowanie potencjalnych respondentów w zakresie wielkości miejscowości i rozkładu terytorialnego. Operatem do losowania osób był wykaz sporządzony przez ankierów w każdym badanym gospodarstwie domowym. Jednostką badania była osoba wylosowana do badania spośród pełnoletnich członków gospodarstwa domowego, którzy w okresie realizacji badania byli obecni w gospodarstwie.

W badaniu wykorzystano kwestionariusz ankiety przygotowany przez Eurostat, a badanie zrealizowane zostało na grupie 5247 respondentek z terenu wszystkich 16 województw Polski.

4. Wyniki

4.1. Charakterystyka uczestniczących w badaniu kobiet

Zgodnie z założeniami najmłodsza osoba uczestnicząca w badaniu miała ukończone 18 lat, najstarsza natomiast 74 lata. Średnia wieku dla badanej populacji wynosiła 50 lat ($M = 49,98$; $SD = 14,83$). Poniżej zaprezentowano szczegółowy rozkład wieku.

Tabela 1. Wiek respondentek

Wiek	N	%
18–24	250	4,8
25–30	342	6,5

3 S. Wójcik, *Przemoc w rodzinie, zaniedbanie, wiktyimizacja pośrednia. Wyniki Ogólnopolskiej diagnozy problemu przemocy wobec dzieci*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2013, t. 12, nr 3, s. 40–62.

4 *Przemoc w rodzinie*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie> [dostęp: 27.12.2024].

Wiek	N	%
31–40	980	18,7
41–50	1107	21,1
51–60	954	18,2
60+	1614	30,7
Ogółem	(N) 5247	100,0

Źródło: Opracowanie własne

Zdecydowana większość badanych była aktualnie w związku małżeńskim, co jedenasta osoba w separacji prawnej lub po rozwodzie, a co dziewiąta po stracie partnera. Co siódma badana była natomiast stanu wolnego.

Tabela 2. Stan cywilny respondentek

Stan cywilny	N	%
Panna	809	15,4
Zamężna	3389	64,6
Rozwiedziona lub w separacji prawnej	462	8,8
Wdowa	587	11,2
Ogółem	(N) 5247	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród ogółu badanych blisko 16% wskazało, że z powodu problemów zdrowotnych ma ograniczoną zdolność wykonywania czynności, które ludzie zazwyczaj wykonują. W tym 3% w stopniu znacznym.

Poziom wykształcenia respondentek był zróżnicowany. Dominowały osoby z wykształceniem zasadniczym (branżowym) zawodowym. Co trzecia badana miała ukończone studia wyższe, co ósma deklarowała wykształcenie średnie, a co czternasta podstawowe lub jego odpowiednik.

Tabela 3. Poziom wykształcenia respondentek

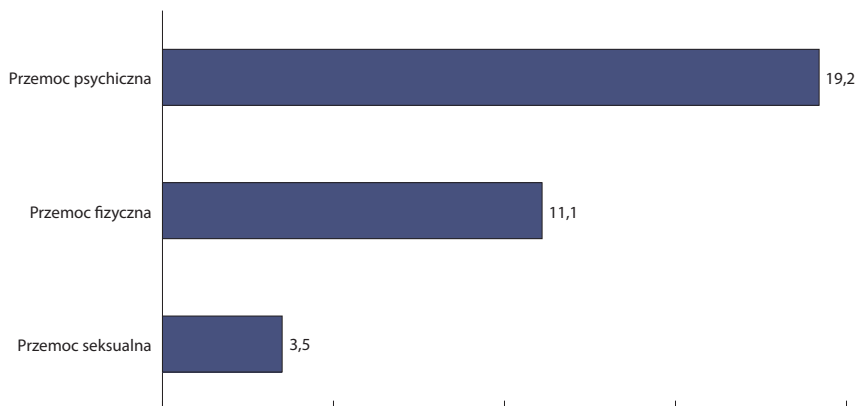
Wykształcenie	N	%
Podstawowe, gimnazjalne, niepełne podstawowe	380	7,2
Zasadnicze zawodowe	2268	43,2
Średnie	699	13,3
Wyższe	1838	35,1
Odmowa odpowiedzi	62	1,2
Ogółem	(N) 5247	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

4.2. Przemoc ze strony partnera

Respondentkom uczestniczącym w badaniu zadano pytania dotyczące trudnych doświadczeń w ich związkach, zarówno z obecnym, jak i z poprzednim partnerem/partnerami. Przyjmując kryterium pojawienia się w ciągu całego związku chociaż jeden raz danego zachowania, a więc niezależnie od częstotliwości, otrzymano dane wskazujące, że co piąta badana kobieta (19,2%) doznała ze strony obecnego lub byłego partnera różnych form zachowań o charakterze przemocowym. Podkreślić należy, że katalog zachowań, o które pytano respondentki, był bardzo szeroki i obejmował zarówno poważne formy przemocy, jak i drobne incydenty.

Wykres 1. Rodzaje przemocy

Źródło: Opracowanie własne.

Niemalże co piąta kobieta wskazała, że doświadczyła w związku przemocy psychicznej, co dziewiąta przemocy fizycznej, a co dwudziesta dziewiąta seksualnej.

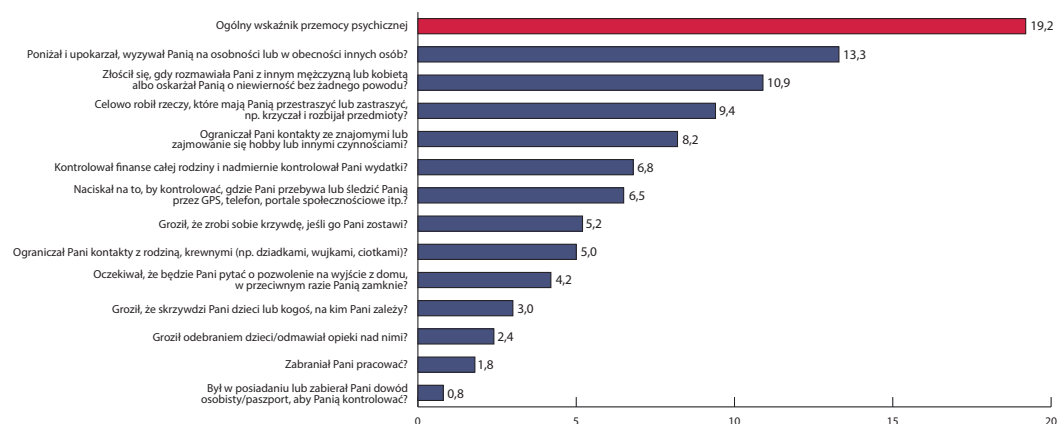
Większość respondentek takich zachowań doświadczyła ze strony byłego partnera.

4.3. Przemoc psychiczna ze strony partnera

Wśród zachowań związanych z przemocą psychiczną najczęściej wymienianymi przez badane zachowaniami było: poniżanie, upokarzanie, wyzywanie, ograniczanie kontaktów ze znajomymi, z rodziną, zazdrość, posądzanie bez przyczyny o niewierność oraz nadmierne kontrolowanie. Blisko 7% kobiet wskazywało na przemoc ekonomiczną ze strony partnera w postaci kontrolowania przez niego finansów całej rodziny i nadmiernego kontrolowania wydatków partnerki.

Więcej niż co dziesiąta respondentka wskazywała, że partner robił rzeczy mające na celu zastraszenie jej, np. krzyczał, niszczył przedmioty, groził odebraniem dzieci i odmawiał opieki nad nimi, groził zrobieniem krzywdy innym osobom, aby wymóc podporządkowanie partnerki lub groził zrobieniem sobie krzywdy, jeśli respondentka go zostawi.

Wykres 2. Przemoc psychiczna ze strony partnera (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

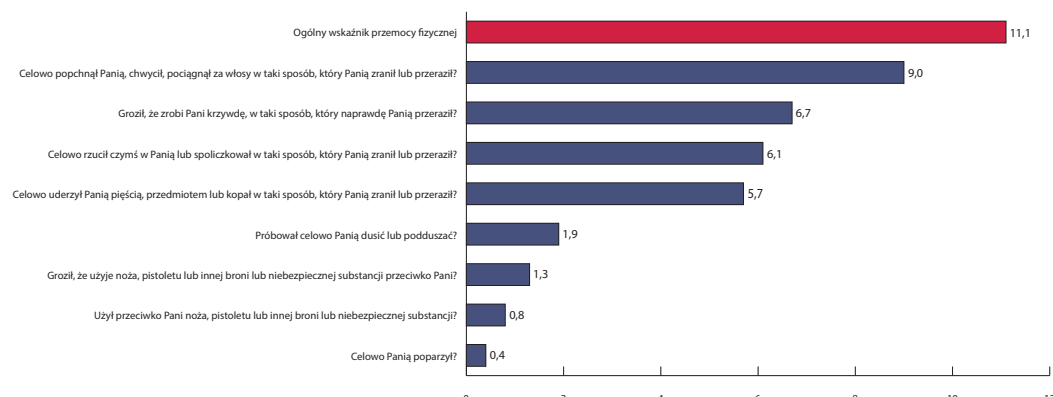
4.4. Przemoc fizyczna

Co dziewięta kobieta w związku doświadczyła przemocy fizycznej ze strony partnera. Wśród najczęściej wymienianych zachowań dominowało celowe popychanie, przytrzymywanie oraz ciągnięcie za włosy przez partnera.

Co piętnasta badana wskazywała na groźby wyrządzenia krzywdy, sytuacje, w których partner rzucał czymś w badaną lub ją spoliczkował. Co około dwudziesta kobieta była przez swojego partnera uderzana pięścią, przedmiotami lub kopana.

Mniej liczne były sytuacje duszenia czy celowego poparzenia, użycia niebezpiecznego przedmiotu lub groźby takich działań.

Wykres 3. Przemoc fizyczna ze strony partnera (w %)

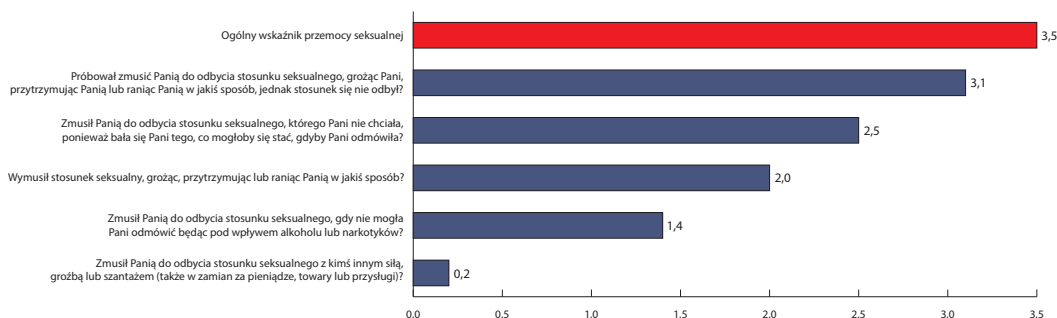

Źródło: Opracowanie własne.

4.5. Przemoc seksualna

W badanej populacji kobiet ogólny wskaźnik przemocy seksualnej ze strony partnera wynosił 3,5%. Oznacza to, że co dwudziesta dziewiąta kobieta doświadczyła w związku próby lub wymuszenia stosunku seksualnego lub do stosunku seksualnego doszło z obawy przed reakcją partnera.

Wykres 4. Przemoc seksualna ze strony partnera (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

4.6. Konsekwencje przemocy fizycznej i seksualnej

W wyniku przemocy fizycznej i seksualnej ze strony aktualnego partnera blisko połowa respondentek (49,2%), które doświadczyły takich aktów, miała obrażenia takie jak: siniaki, podbite oko, krwawiący nos lub bóle w niektórych częściach ciała. Około 40% kobiet miało skaleczenia, zadrapania czy oparzenia.

Co dziesiąta kobieta, która doświadczyła przemocy seksualnej ze strony obecnego partnera, wskazywała na ciążę jako skutek uboczny niechcianego kontaktu seksualnego.

Tylko 5% kobiet odpowiedziało, że dane sytuacje miały charakter jednorazowy, 92% respondentek wskazało, że zdarzenia miały miejsce więcej niż raz, a 3% odmówiło odpowiedzi.

U blisko 8% uczestniczących w badaniu respondentek w wyniku przebytych zdarzeń powstały trwałe uszkodzenia fizyczne, a u 63% pojawiły się skutki o charakterze psychicznym.

Niemalże co trzecia badana (31,9%) ostatniej sytuacji przemocy doświadczyła w ciągu ostatnich 12 miesięcy, co piąta (20,2%) w przeciągu ostatnich pięciu lat, a pozostałe respondentki (39,4%) ponad pięć lat od momentu badania.

Jak wskazały osoby badane, większość partnerów zachowujących się w sposób agresywny w chwili zdarzenia była pod wpływem alkoholu (71,4%), wśród osób pokrzywdzonych tylko 4,1% badanych było pod wpływem alkoholu lub narkotyków.

Spśród respondentek, które doświadczyły przemocy ze strony swojego aktualnego partnera w ostatnim roku, tylko co piąta kobieta (22,4%) zgłosiła to zdarzenie policji. Uczestniczące w badaniu respondentki zapytano o przyczynę niezgłoszenia policji zachowań ze strony partnera, badane miały możliwość wskazania więcej niż jednej kategorii odpowiedzi. Większość kobiet wskazała, że ich zdaniem była to sprawa prywatna i załatwiła ją sama (56,8%), znaczna część respondentek uważała, że była to niewystarczająco poważna sytuacja, nieodpowiednia dla policji (43,2%). Około 41% badanych nie zgłosiło zdarzenia policji z obawy przed sprawcą, podobny odsetek kobiet nie zdecydował się na zgłoszenie ze względu na wstyd i obwinianie się.

Zdecydowana większość respondentek (81,8%), które zgłosiły akt przemocy policji, była zadowolona ze sposobu, w jaki policja zajęła się ich sprawą. Kobiety, które nie były zadowolone ze sposobu, w jaki policja

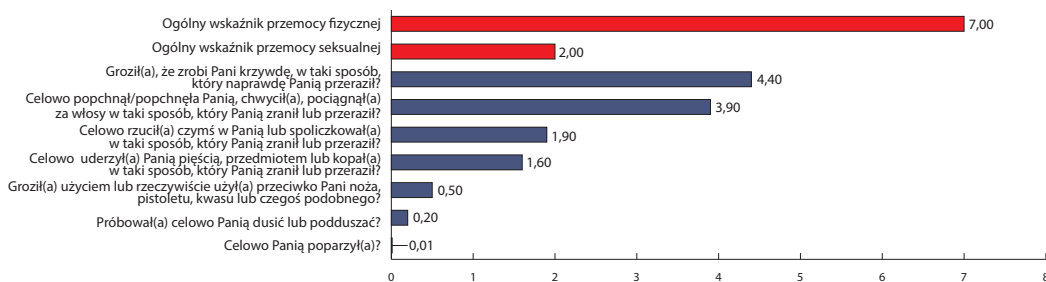
zajęła się ich sprawą (18,2%), zwracały uwagę na zbyt wolne działanie policji, niewystarczające działania funkcjonariuszy oraz brak wystarczających informacji zwrotnych w trakcie prowadzonego postępowania.

4.7. Przemoc poza związkiem

Analiza danych dotyczących zdarzeń związanych z osobami niebędącymi partnerami wskazuje, że 7% badanych respondentek doświadczyło przemocy fizycznej, a 2% przemocy seksualnej. Zagrożenie przemocą fizyczną i seksualną ze strony partnera wydaje się znacząco wyższe niż ze strony innych osób.

Szczegółowa analiza danych dotyczących zdarzeń przemocy, których doznały badane kobiety poza związkiem, wskazuje, że najczęściej były to sytuacje, w których ktoś groził im wyrządzeniem krzywdy, celowo popchnął, kopnął lub ciągnął za włosy. Czyny o charakterze seksualnym zdarzały się rzadziej i polegały najczęściej na zmuszeniu, z wykorzystaniem siły fizycznej, do odbycia stosunku seksualnego lub na wykorzystaniu stanu odurzenia w celu wymuszenia stosunku seksualnego.

Wykres 5. Rodzaje przemocy fizycznej poza związkiem (w %)

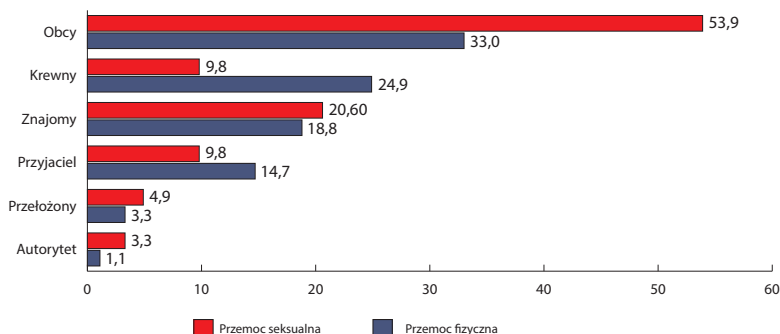
Źródło: Opracowanie własne.

4.8. Sprawcy przemocy poza związkiem

Sprawcami przemocy zarówno fizycznej, jak i seksualnej najczęściej były obce osoby (odpowiednio 33% i 54%), osoby spokrewnione były na drugim miejscu, a w dalszej klasyfikacji przyjaciele i znajomi.

Co jedenaste zdarzenie miało miejsce w ostatnim roku poprzedzającym badanie, co czwarte w ostatnich pięciu latach, niemalże co drugie ponad pięć lat temu.

Wykres 6. Sprawcy przemocy fizycznej i seksualnej według rodzaju znajomości (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

Uczestniczące w badaniu respondentki, które doświadczyły przemocy poza związkiem, zapytane zostały również o to, czy zgłosiły zdarzenie policji, a jeżeli było więcej takich sytuacji, to czy zgłosiły ostatni akt przemocy. Okazało się, że łącznie zgłoszonych policji zdarzeń było tylko ok. 15%.

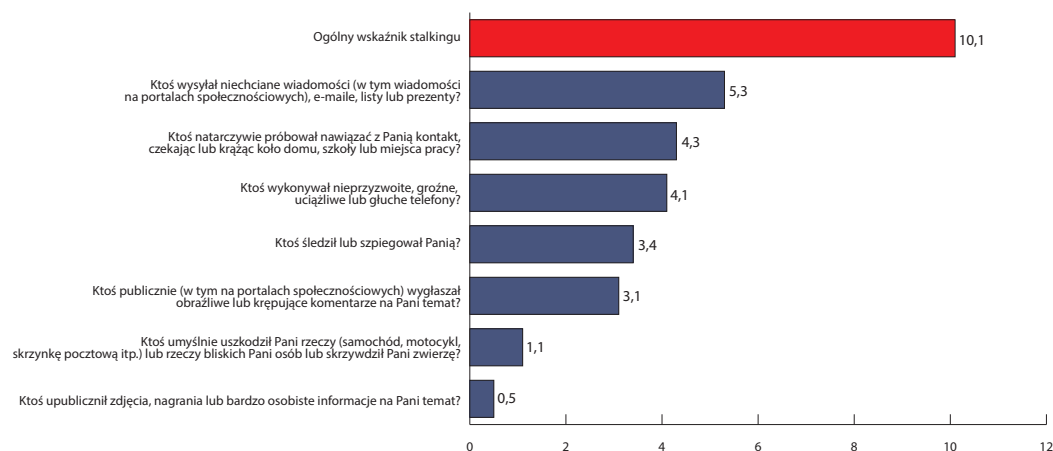
4.9. Doświadczenie nękania (*stalking*)

Uczestników badania zapytano o różne sytuacje dotyczące nękania. Zdarzenia mogły mieć miejsce ze strony osób bliskich, znanych badanym i obcych. W pytaniu nie ograniczono w żaden sposób perspektywy czasowej, a więc mogły być to sytuacje z całego życia badanych.

Analiza uzyskanych wyników wskazuje, że ok. 10% respondentek miało takie doświadczenia.

Najczęściej spotykanymi zdarzeniami polegającymi na nękaniu były otrzymywanie niechcianych wiadomości, telefonów, e-maili, listów oraz prezentów. Dość częste były również natarczywe próby kontaktu oraz śledzenie lub szpiegowanie. Najrzadziej wymienianymi zachowaniami były działania polegające na upublicznianiu w internecie lub sieciach społecznościowych informacji osobistych o badanej.

Wykres 7. Stalking (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

4.10. Niechciane doświadczenia seksualne w miejscu pracy

Analiza uzyskanych danych dotyczących zjawiska molestowania seksualnego w miejscu pracy wskazuje, że niestety jest to zjawisko dość często spotykane. W zbiorowości osób badanych ustalono, że dotyczyło ono co ósmej respondentki.

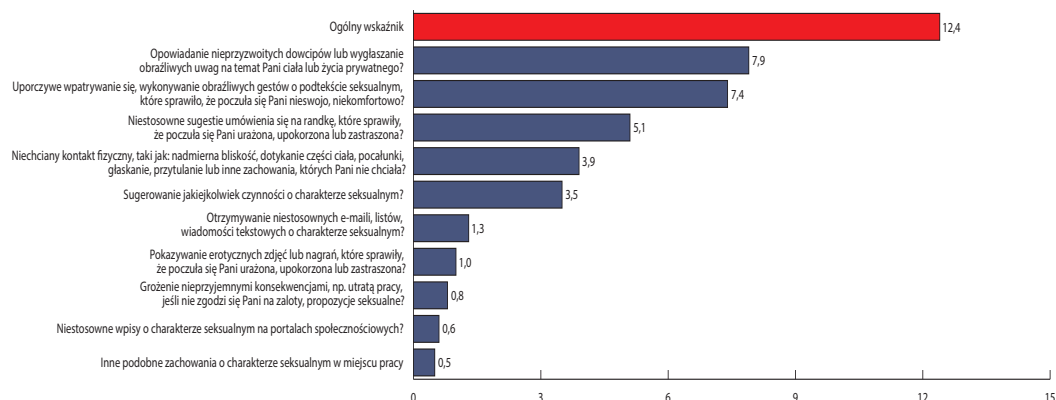
Podkreślić należy, że prezentowane odsetki odnoszą się do osób mających doświadczenia zawodowe. W badanej zbiorowości ok. 8% nie pracowało ani w przeszłości, ani w momencie przeprowadzenia badania.

Najczęstszą wymienianą formą molestowania seksualnego w miejscu pracy były zachowania polegające na wpatrywaniu się, uporczywym przyglądaniu się w taki sposób, że powodowało to niekomfortowe odczucia zawstydy lub onieśmienia. Znaczny odsetek respondentek (8%) wskazywał na różnego rodzaju nieprzychylnie dowcipy, żarty, również na obraźliwe komentarze odnoszące się do ich życia prywatnego lub wyglądu. Nieco ponad 5% wskazało natomiast na pojawiające się propozycje wyjścia na randkę, 4% na niechciany kontakt fizyczny, taki jak: nadmierna bliskość, dotykanie części ciała, pocałunki, uściski lub inne zachowania, których badana nie chciała. Wobec 3,5% badanych proponowano czynności seksualne, a 1% respondentek doświadczyło groźb i innych nieprzyjemności, gdy nie godziło się na seks.

Blisko co trzecia osoba (29,8%) uczestnicząca w badaniu, która doświadczyła molestowania seksualnego w miejscu pracy, wskazała, że miało to miejsce w jej obecnym miejscu zatrudnienia.

Podkreślić należy, że w większości sprawcami zachowań polegających na molestowaniu seksualnym w miejscu pracy byli mężczyźni (87%). Kobiety (sprawczynie) stanowiły zdecydowanie mniejszy udział. Najczęściej do molestowania dochodziło ze strony kolegów, współpracowników, szefa, przełożonego, klienta.

Wykres 8. Niechciane zachowania o charakterze seksualnym w miejscu pracy (w %)

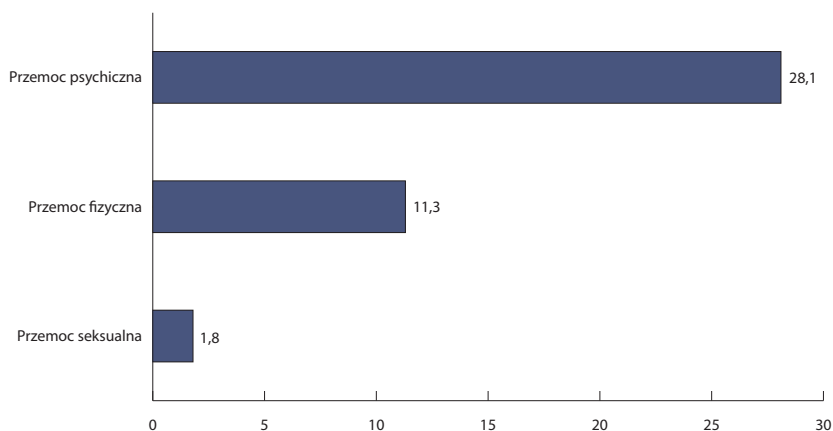
Źródło: Opracowanie własne.

4.11. Doświadczenie przemocy w dzieciństwie

Realizowane badanie zawierało blok pytań obejmujących problematykę przemocy w dzieciństwie.

Okazało się, że co czwarta osoba badana w dzieciństwie doświadczyła przemocy psychicznej, co dziesiąta przemocy fizycznej. Wskaźnik przemocy seksualnej wynosił niecałe 2% w badanej populacji kobiet.

Wykres 9. Ogólne wskaźniki przemocy przed ukończeniem 15. roku życia (w %)

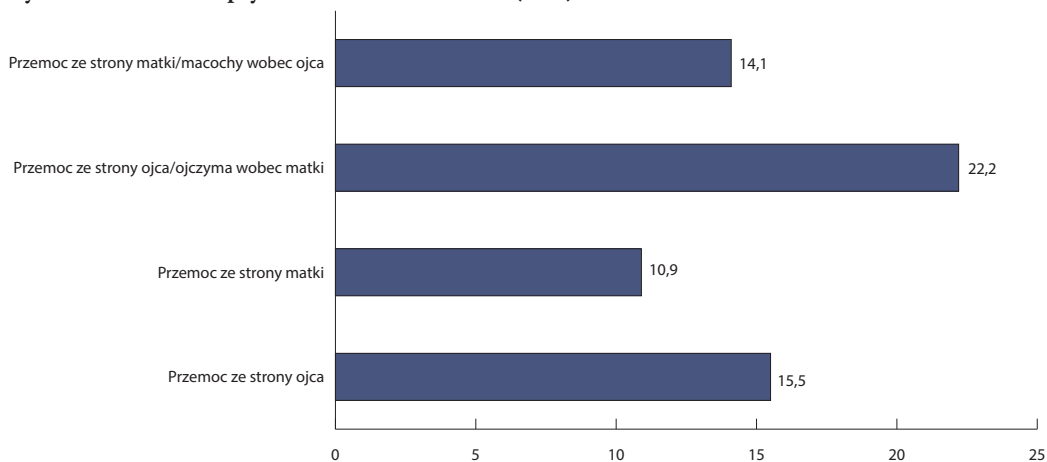

Źródło: Opracowanie własne.

4.12. Przemoc psychiczna w dzieciństwie

Co czwarta osoba badana przed ukończeniem 15. roku życia doświadczyła przemocy psychicznej. Najczęściej były to zachowania przemocy rodziców/opiekunów wobec siebie w postaci wyzwisk, wulgaryzmów. Co szósta respondentka doświadczyła takich zachowań wobec siebie ze strony ojca lub ojczyma, a co dziewiąta ze strony matki lub macochy.

Wykres 10. Przemoc psychiczna w dzieciństwie (w %)

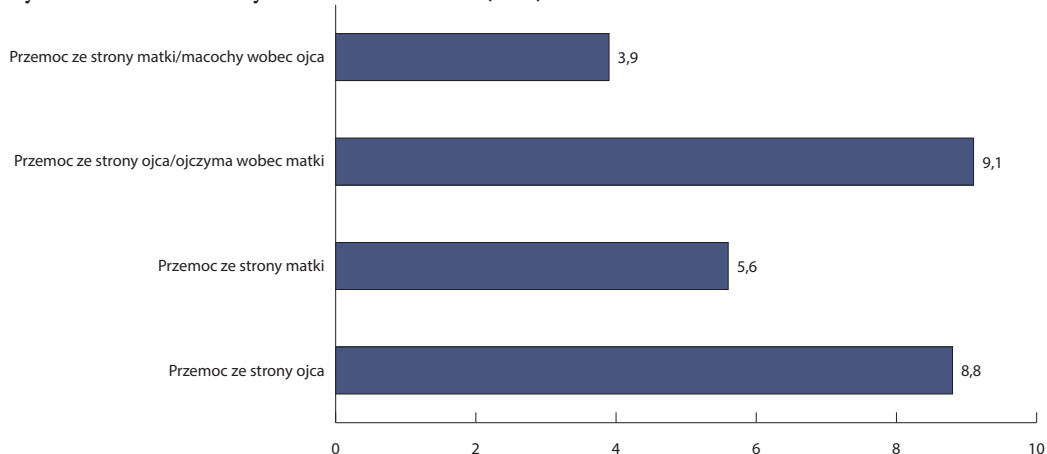

Źródło: Opracowanie własne.

4.13. Przemoc fizyczna w dzieciństwie

Jedna na dziewięć kobiet przed ukończeniem 15. roku życia doświadczyła przemocy fizycznej. Najczęściej były to zachowania przemocy ze strony ojca wobec matki lub respondentki. Przemoc fizyczna ze strony matek zdarzała się nieco rzadziej i oscylowała w granicach 4–6%.

Wykres 11. Przemoc fizyczna w dzieciństwie (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

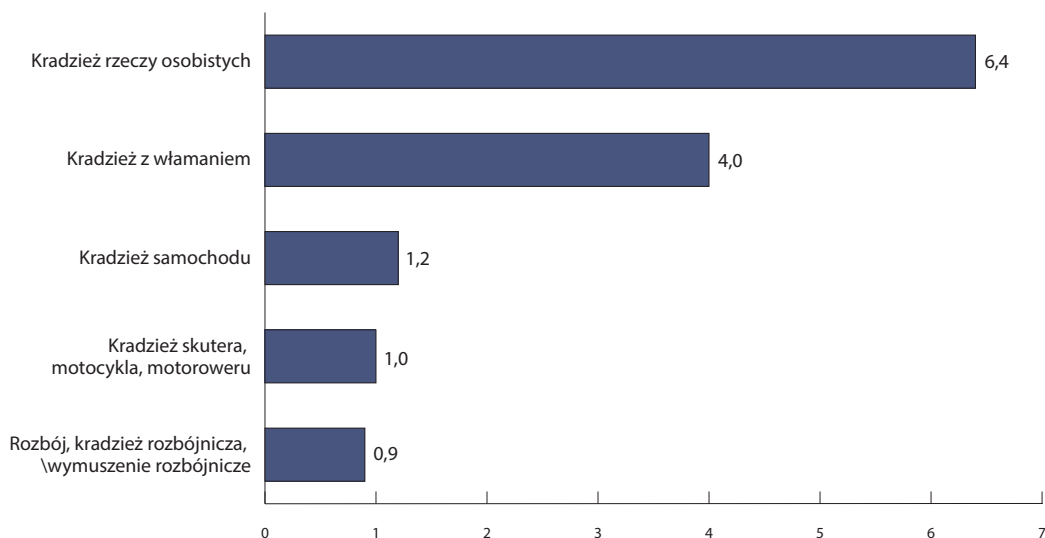
5. Ogólne doświadczenia kobiet związane z byciem ofiarą przestępstwa

Uczestniczące w badaniu respondentki zapytano o inne rodzaje przestępstw, których doświadczyły w ciągu ostatnich pięciu lat.

Najczęściej wymieniane były kradzieże mienia osobistego, takie jak: kradzież kieszonkowa, kradzież torebki, portfela, ubrania, biżuterii, telefonu komórkowego czy sprzętu sportowego. Na drugim miejscu uplasowały się kradzieże z domu, a następnie kradzieże pojazdów.

Najmniej liczną grupę stanowiły kobiety, które doświadczyły rozboju.

Wykres 12. Pięcioletnie wskaźniki przestępczości (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

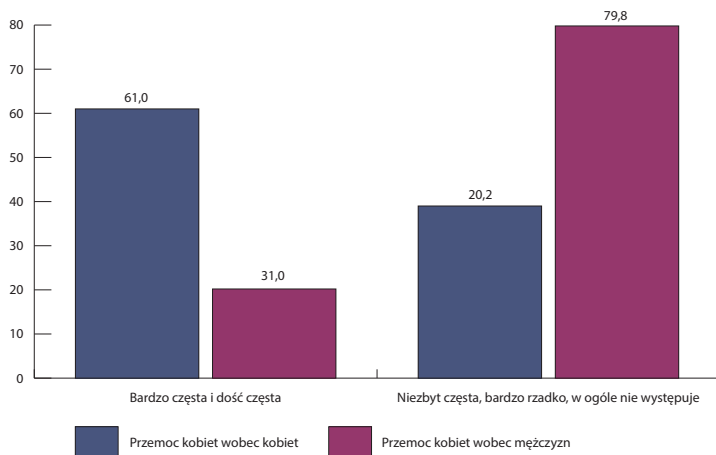
6. Postawy wobec przemocy i świadomość zjawiska

Respondentki zapytano również o to, jaka jest powszechność przemocy w związku mężczyzn wobec kobiet i odwrotnie.

Kobiety zdecydowanie częściej wskazywały, że zjawisko przemocy w związku kobiet wobec mężczyzn jest niezbyt częste, a nawet że w ogóle nie występuje.

Znaczna część kobiet uważała także, że przemoc wobec kobiet (ze strony partnerów, mężów, chłopaków) jest bardzo rzadka.

Wykres 13. Świadomość przemocy (w %)

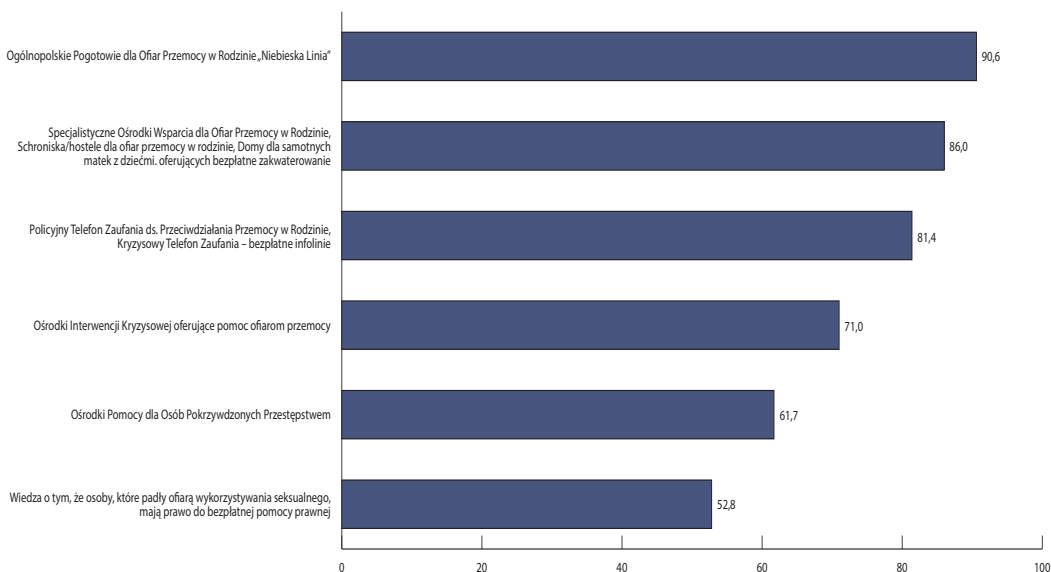

Źródło: Opracowanie własne.

7. Działania wspomagające

Kobiety uczestniczące w badaniu zapytano również o znajomość instytucji zajmujących się wsparciem ofiar przestępstw. Okazało się, że świadomość ta jest dosyć wysoka. Dziewięć na dziesięć kobiet wiedziało o istnieniu Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, również blisko dziewięć na dziesięć kobiet miało wiedzę o istnieniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar i o miejscach, gdzie można się zatrzymać bezpłatnie.

Wykres 14. Znajomość instytucji oraz form wsparcia dla ofiar przestępstw (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

8. Podsumowanie

W niniejszym artykule zaprezentowano najważniejsze i kluczowe wyniki wskazujące na znaczne rozpowszechnienie zjawiska przemocy. Jak już wspomniano, wedle oficjalnych danych statystycznych (wypełnione formularze „Niebieskiej Karty”) rocznie przemocy w rodzinie doświadcza ok. 62 tys. osób, w tym są to głównie kobiety i dzieci.

Uzyskane dane dotyczące doświadczeń przemocy wobec kobiet rzucają nieco inne, szersze światło na omawiane zjawisko. Okazuje się bowiem, że co piąta uczestnicząca w badaniu respondentka ze strony swojego aktualnego lub byłego partnera doświadczyła przynajmniej raz podczas trwania związku przemoc o charakterze psychicznym. Co dziewiąta badana wskazywała, że w jej związku dochodziło do aktów przemocy fizycznej ze strony partnera, a co dwudziesta dziewiąta – poważnych form przemocy seksualnej.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2022 r. kobiety stanowiły 19 217 mln ogólnej populacji Polski, z czego blisko 85% to kobiety powyżej 18. roku życia (16 307,2 mln⁵). Brak jest jednak szczegółowych informacji dotyczących statusu cywilnego kobiet. W raporcie ukazującym wyniki ze spisu powszechnego z 2021 r. nie uwzględniano bowiem konkubinatu. Według badań przeprowadzanych przez CBOS ok. 60% kobiet w Polsce jest w związkach małżeńskich⁶, co w perspektywie prezentowanych danych daje szacunkowo ok. 10 mln kobiet. Jeżeli dane te odniesiemy do uzyskanych w badaniu wyników, według których co piąta kobieta ze strony swojego partnera doświadczyła przemoc psychiczną, co dziewiąta fizyczną, a co dwudziesta dziewiąta seksualną, okaże się, że przemoc psychiczną ze strony partnera może doświadczać ok. 2 mln kobiet w Polsce, ok. 1 mln przemocy fizycznej, a 350 tys. przemocy seksualnej. Dane te należałoby jeszcze zwiększyć o szacunki kobiet będących w związkach konkubenckich, kobiet, które rozwiódły się lub których partner zmarł, a doświadczały z jego strony przemoc.

Estymacje te pozwalają szacować, że odzwierciedlenie w oficjalnych statystykach znajduje nawet mniej niż 10% czynów związanych z przemocą ze strony partnera.

Podkreślając, jak znaczące jest zjawisko przemocy, warto odnieść się również do doświadczeń przemocy w dzieciństwie. Według badań doznawanie lub samo bycie świadkiem przemocy domowej w dzieciństwie jest najważniejszym czynnikiem pozwalającym przewidzieć, że dana osoba (dotyczy to zarówno mężczyzn, jak i kobiet) stanie się sprawcą lub ofiarą przemocy jako młody dorosły⁷. Zarówno mężczyźni, jak i kobiety, którzy doświadczały przemocy w dzieciństwie, częściej niż niedoświadczały przemocy rówieśnicy używali przemocy fizycznej i częściej sami stawali się ofiarami przemocy fizycznej⁸. W badanej populacji co czwarta respondentka doświadczyła przemocy fizycznej lub psychicznej ze strony jednego z opiekunów lub co trzecia, jeśli weźmiemy pod uwagę doświadczenia obserwowania przemocy opiekunów wobec siebie.

Badanie nie tylko obejmowało zachowania przemocowe ze strony partnera (byłego lub aktualnego), lecz także brano pod uwagę przemoc ze strony innych osób oraz doświadczenia przemocy pod postacią stalkingu czy niechcianych zachowań o charakterze seksualnym w miejscu pracy. Rozpowszechnienie tego typu zachowań wobec kobiet jest również znaczące. Co dziesiąta kobieta doświadczyła nękania (stalkingu), a co ósma niechcianych zachowań o charakterze seksualnym w miejscu pracy. Większość tych zachowań nie została jednak zgłoszona odpowiednim organom. Na problemy związane ze zgłaszalnością czynów zwracają również uwagę autorzy Drugiego Ogólnopolskiego Badania Wiktyimizacyjnego⁹.

5 *Rocznik Demograficzny 2024*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2024,3,18.html> [dostęp: 21.10.2025].

6 *O roli kobiet w rodzinie*, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2013, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_030_13.PDF [dostęp: 27.12.2024].

7 P. Bodzon, *Mężczyzna – ofiara kobiecej przemocy*, „Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio” 2013, t. 2, nr 14, s. 153–160.

8 K. Chotkowska, *Doświadczenie przemocy w dzieciństwie – skutki w życiu dorosłym*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2022, t. 21, nr 1, s. 57–76.

9 P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, J. Klimczak, *Drugie Ogólnopolskie Badanie Wiktyimizacyjne 2024. Raport z badania*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2024, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2024/11/2024_AWS_P_Ostaszewski_J_Wlodarczyk-Madejska_J_Klimczak_Drugie-Ogólnopolskie-Badanie-Wiktyimizacyjne-2024.pdf [dostęp: 27.12.2024].

Co ciekawe, kobiety zapytane o rozpowszechnienie zjawiska przemocy wobec kobiet i mężczyzn zdecydowanie częściej wskazywały, że mężczyzn nie dotyczy przemoc lub dotyka ich w małym stopniu, podczas gdy prowadzone badania wiktymizacyjne wskazują na rozpowszechnienie zjawiska przemocy kobiet wobec mężczyzn jako znaczne¹⁰.

Podsumowując, powiedzieć można, że rozpowszechnienie zjawiska przemocy wobec kobiet w społeczeństwie jest znaczne. Według niniejszych badań kobiety częściej narażone są na przemoc ze strony swojego partnera niż ze strony osób obcych. Cytując za Wojciechem Burkiem wypowiedź sekretarza generalnego ONZ, „przemoc wobec kobiet i dziewcząt jest problemem o rozmiarach pandemii. Co najmniej jedna kobieta na trzy na świecie została pobita, zmuszona do seksu lub w inny sposób wykorzystana w ciągu swojego życia, przy czym sprawcą zazwyczaj jest osoba jej znana”¹¹. Niewątpliwie jest to więc obszar wymagający ciągłego monitoringu i pogłębiania wiedzy. W celu adekwatnego dobierania środków przeciwdziałania zjawisku przemocy.

Z przeprowadzonych badań wynika, że zdecydowanie zwiększa się wśród kobiet wiedza dotycząca instytucji świadczących pomoc oraz wsparcie dla kobiet w kryzysie. Kobiety częściej wiedzą, gdzie można szukać pomocy, ale wciąż w znikomym odsetku o taką pomoc się zwracają, szczególnie w odniesieniu do organów ścigania.

Bibliografia

Literatura:

- Bodzon P., *Mężczyzna – ofiara kobiecej przemocy*, „Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio” 2013, t. 2, nr 14, s. 153–160.
- Burek W., *Grupa ekspertów ds. przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej – GREVIO*, [w:] E.H. Morawska, K. Gałka (red.), *Pozasądowe mechanizmy praw człowieka i podstawowych wolności Rady Europy*, Wydawnictwo Episteme, Lublin 2021, s. 273–308.
- Chotkowska K., *Doświadczenie przemocy w dzieciństwie – skutki w życiu dorosłym*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2022, t. 21, nr 1, s. 57–76.
- Jedlecka W., *Formy i rodzaje przemocy*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2017, nr 11, s. 13–29.
- O roli kobiet w rodzinie*, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2013, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_030_13.PDF [dostęp: 27.12.2024].
- Ostaszewski P., Włodarczyk-Madejska J., Klimczak J., *Drugie Ogólnopolskie Badanie Wiktymizacyjne 2024. Raport z badania*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2024, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2024/11/2024_AWS_P_Ostaszewski_J_Wlodarczyk-Madejska_J_Klimczak_Drugie-Ogólnopolskie-Badanie-Wiktymizacyjne-2024.pdf [dostęp: 27.12.2024].
- Więcek-Durańska A., *Przemoc kobiet wobec mężczyzn*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii” 2024, t. 74, nr 4, s. 308–328, <https://doi.org/10.4467/16891716AMSIK.24.024.21223>.
- Wójcik S., *Przemoc w rodzinie, zaniedbanie, wiktymizacja pośrednia. Wyniki Ogólnopolskiej diagnozy problemu przemocy wobec dzieci*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2013, t. 12, nr 3, s. 40–62.

Netografia:

- Przemoc w rodzinie*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie> [dostęp: 27.12.2024].
- Rocznik Demograficzny 2024*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2024,3,18.html> [dostęp: 21.10.2025].

10 A. Więcek-Durańska, *Przemoc kobiet wobec mężczyzn*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii” 2024, t. 74, nr 4, s. 308–328, <https://doi.org/10.4467/16891716AMSIK.24.024.21223>.

11 W. Burek, *Grupa ekspertów ds. przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej – GREVIO*, [w:] E.H. Morawska, K. Gałka (red.), *Pozasądowe mechanizmy praw człowieka i podstawowych wolności Rady Europy*, Wydawnictwo Episteme, Lublin 2021, s. 273–308.